

TOPLUMSAL YAŞAYIŞIN DÜZENLENMESİ

Amaçları:

- Türk toplumunu batılı toplumlarla aynı amaçlar doğrultusunda yönlendirmek.
- Toplumsal alanda laikleşmeyi sağlamak.
- Soy ve mesleklerden doğan ayrıcalıkları ortadan kaldırmak.

Giriş:

Hukuk ve eğitim alanındaki inkılaplar bireyi hedef almıştır. Ancak, sosyal bir varlık olarak insanların birlikte yaşadıkları alanlarda da bir takım inkılâp hareketlerine girişilmiştir. Bu, Tanzimat öncesinden başlayan siyasal alandaki reformların toplum yaşantısını da içine almasının devamı olarak görülebilir.

Sosyal alandaki yeniliklerin, Türk toplumunun gündelik yaşantısıyla da batı toplumları gibi olması ve kılık-kıyafet karmaşasına son vermek istendiği için yapıldığı söylenebilir.

Kıyafette Değişiklik:

Her dönem yeniliğinin kendine özgü bir kıyafet anlayışı olmuş (Örn: II. Mahmut döneminde memurlara ve askerlere “Fes” zorunluluğu getirilmiş), modernleşme kıyafet değişikliğiyle özdeşleşmiştir. III. Selim’den Atatürk’e kadar reformcular, mutlaka kıyafete bir düzen vermek istemişlerdir. Atatürk döneminin bir diğer özelliği de; kıyafet değişikliğinin resmî hayatı aşırıp gündelik hayatı da etkilemiş olmasıdır. Türk toplumunun Avrupalı bir toplum gibi görünmesi hedefinde, fesin atılıp şapkanın giyilmesi önemlidir.

Türk toplumunda başlık kıyafetin doğal bir uzantısı olarak görülmekten çok, inanç ve siyasal düşüncenin sembolü olarak görülmüştür. Şöyle ki; Sarık, Müslüman din adamlarının simgelerinden biriydi. I. Dünya Savaşı sırasında Enver Paşa tarafından tüm kara ordusu asker ve subaylarına **Enverî** ya da **kabalak** adı verilen bir serpuş giydirildi. **Kalpak**, Milli mücadele döneminde milliyetçilerin sembolü olarak kullanıldı.

Batı medeniyetini bir bütün olarak gören Atatürk, Türk toplumunun zihniyet kadar görünüş itibarıyla da batılı bir toplum haline gelmesi gerektiğini düşünüyordu. O’nun için; başta şapka veya başka bir başlığın olmasından çok, başın içindekilerin neler olduğu yani düşünceler önemliydi.

M. Kemal Paşa, 25 Ağustos 1925’te ilk kez gittiği Kastamonu’da, halkın karşısına ilk kez şapka ile çıkmış ve halkı şapka ile selamlamıştır. Bundan sonra şapka giyilmesi yaygınlaşmaya başlamıştır. Toplum hazırlandıktan sonra, **25 Kasım 1925’te “Şapka Giyilmesi Hakkında Kanun”** çıkartılmıştır. Bu kanuna göre;

“TBMM üyeleri ile genel ve özel idareler ve bütün kurumlara mensup memurlar ve hizmetliler, Türk milletinin giymiş olduğu şapkayı giymek zorundadır. Türk halkının da umum serpuşu şapka olup, buna aykırı bir alışkanlığın devamını hükümet yasaklar.”

Şapka; özgür- uygar yaşam ve düşüncenin sembolü olarak Türk toplumunda yerleşip geliştirdi. Türkiye Cumhuriyeti’nin çağdaşlaşmasında güçlü bir adım böylece gerçekleşti.

3 Aralık 1934’te çıkarılan bir kanunla, din adamlarının ibadet yerleri dışında dinî kıyafet giymeleri yasaklandı. Yalnızca, Diyanet İşleri Başkanı ve diğer dinlerin en yetkili kimseleri özel kıyafetleriyle dolaşabileceklerdi. Böylece; Türk toplumu daha modern ve çağdaş kıyafetlere kavuşturulmuş, dinsel amaçlı kullanılan giysilerden uzaklaştırılmış; şapka devrimi ile çağdaş bir toplum olma yolunda önemli bir adım atılmış oldu.

Tekkelerin, Zavivelerin ve Türbelerin Kapatılması:

Anadolu'nun Türk vatani haline getirilmesinde büyük hizmetleri olduğu bilinen tekke ve zaviyeler, Osmanlı Devleti'nin son döneminde yozlaşmış, nüfuz ve menfaat yuvası haline gelmişlerdi. Yapılmak istenen her yenilik hareketine karşı çıkmaya başladılar. Bu durumlarıyla devlet ve toplum için bir sorun haline geldiler. Osmanlı toplumunda, Türbe ve yatırların da ayrı bir yeri vardı. Türbedarlar buraları ziyaret edenlerin adakları ile geçinirlerdi. Bazı kişiler, uydurma türbeler inşa ederek kolay bir geçim kapısı bulmuşlardı. Laik bir devlette tekke, zaviye ve tarikat gibi dinsel örgütlenme kurumlarının devamı söz konusu olamazdı. Dinle doğrudan ilgisi olmayan bazı kurumların etkisini geriletmek amacıyla; **30 Kasım 1925**'te kabul edilen bir kanunla **Tekke, zaviye ve Türbelerin kapatılmasına** karar verilmiş; türbedarlıklar ile bir şeyh, derviş, baba, dede gibi takım kullanılması ve muskacılık, falcılık, büyücülük yasaklanmıştır. (1 Mart 1950'de kabul edilen bir kanunla, Türk büyük şahsiyetlerine ait türbeler ziyarete açılmıştır.)

Soyadı Kanunu'nun Kabulü:

1934 yılına kadar, Türk toplumunda soyadı yoktu. Kişiler, baba adları veya lakaplarla anılıyordu. Bu durum, özellikle kişilerin devletle ve kendi aralarındaki ilişkilerinde büyük karışıklıklara neden oluyordu. Bu karışıklıkları gidermek amacıyla **21 Haziran 1934'te Soyadı Kanunu** çıkarılarak, herkesin gülünç ve ahlaka aykırı olmamak ve Türkçe olmak koşuluyla, soyadı alması zorunlu hale getirildi.

24 Kasım 1934'te TBMM tarafından, M.Kemal Paşa'ya "**Atatürk**" soyadı verilmesi kabul edildi. Bu soyadının önüne ya da sonuna herhangi bir ekle dahi olsa başkaları tarafından kullanılması yasaklandı.

26 Kasım 1934'te çıkarılan başka bir kanunla "**Efendi, bey, paşa, molla, hazret**" gibi unvanların kullanılması yasaklandı. Böylece; toplumda ayrıcalığın kaldırılması ve kanun önünde eşitlik ilkesinin uygulanmasında önemli bir adım atıldı.

Ölçüler, saat ve Takvimde Değişiklik:

Örnek Olay:

1924 yılında uluslar arası ticaret yapan bir tüccar olduğunuzu düşünün. Yurt dışından bir mal siparişi aldınız. Yurt dışında uluslar arası saat, miladî takvim, uluslar arası uzunluk ve ağırlık birimleri kullanılıyor. Fakat sizin ülkenizde alaturka saat sistemi, Rumî-Hicrî takvim; uzunluk ölçü birimi olarak karış, arşın, endaze, kulaç; ağırlık birimi olarak dirhem, okka, kantar kullanıldığı için siparişin teslim günü ve saati, siparişin miktarı (uzunluk veya ağırlık olarak) hakkında karşı tarafla uzlaşamıyorsunuz. Bu durumun çözülebilmesi ve ülkede ticaretin gelişmesi için enler yapılabilir?

Osmanlı Devleti'nde kullanılan takvim, saat, rakam ve ölçüler diğer milletlerin kullandıklarından farklıydı. Hatta bazı ölçü ve tartı birimleri ülke içinde bölgeden bölgeye, şehirden şehre bile değişebiliyordu. Örneğin; Kayseri'de 200 dirhem 1 okka iken, başka yerde 600 dirhem 1 okkaydı. Resmî olarak Hicrî Takvim, buna ek olarak Rumî takvim de kullanılıyordu. Bu durum Türk toplumunun sosyal ve ekonomik hayatında karışıklıklara neden oluyordu. **26 Aralık 1925'te** kabul edilen bir kanunla **milletler arası takvim ve saat** kabul edildi. **26 Mart 1931'de** kabul edilen ölçüler hakkındaki kanunla, arşın, endaze ve okka gibi uzunluk ve ağırlık ölçülerinin yerine **metre ve kilogram** kabul edildi. 27 Mayıs 1935'te

hafta tatili Cuma'dan Pazar'a alındı. 1973'te Cumartesi günü de tam gün resmî tatil olarak kabul edildi.

Böylece; ülke içinde birlik sağlandığı gibi, diğer milletlerle ticarî alanda uyumu da beraberinde getirdi.

Kronoloji:

- 26 Aralık 1925 Milletlerarası takvim ve saatle aynılık sağlandı.
- 24 Mayıs 1928 Milletler arası rakamlar kabul edildi.
- 26 Mayıs 1928 Arşın ve okka yerine metre ve kilogram kullanılması kabul edildi.
- 5 Ocak 1934 Hafta tatili Cuma günü olarak kararlaştırıldı.
- 27 Mayıs 1934 Hafta tatili Cuma'dan Pazar'a alındı; 1973'te Cumartesi de tam gün tatil sayıldı.
- 21 Haziran 1934 Soyadı Kanunu kabul edildi.
- 26 Kasım 1934 tarihli kanunla M. Kemal'e "Atatürk" soyadı verildi.
- Tekke, zaviye ve türbeler 2 Eylül 1925'te kapatıldılar. Kanun 30 Aralık'ta kabul edilerek 13 Aralık'ta yürürlüğe girdi.
- 3 Aralık 1934'te çıkarılan bir kanunla, din adamlarının ibadet yerleri dışında dinî kıyafet giymeleri yasaklandı.
- 1 Mart 1950'de kabul edilen Türk büyük şahsiyetlerine ait türbeler ziyarete açıldı.

KAYNAKÇA:

KORKMAZ Zeynep, Bugünkü Dille NUTUK, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2006

BERKES Niyazi, Türkiye'de Çağdaşlaşma, YKY İstanbul 2006

LEWIS Bernard, Modern Türkiye'nin Doğuşu, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2000

ÇELEBİ Mevlüt, Türk İnkılâp Tarihi, İzmir 2007

BAYKARA Tuncer, Türk İnkılâp Tarihi ve Atatürk İlkeleri, Akademi Kitabevi, İzmir 1999